

Stärkt skydd för ensamkommande barn

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2004/05:136 Stärkt skydd för ensamkommande barn jämte tre motioner som väckts med anledning av propositionen.

I propositionen lägger regeringen fram förslag till en ny lag om god man för barn som av flyktingskäl eller andra skäl kommer ensamma till Sverige och söker uppehållstillstånd här (ensamkommande barn). Lagförslagen, som syftar till att stärka skyddet för sådana barn, omfattar även barn som av motsvarande skäl kommit till Sverige och som blivit ensamma under vistelsen i landet. Innebörden av den föreslagna lagen är att sådana barn skyndsamt skall kunna förses med en god man som träder i både barnets förmyndares och vårdnadshavares ställe. Den föreslagna lagen innehåller också bestämmelser om när godmanskapet skall upphöra. Vidare föreslås en ny grund för utseende av särskild vårdnadshavare enligt föräldrabalken, nämligen att barnets föräldrar är varaktigt förhindrade att utöva vårdnaden.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2005.

Utskottet föreslår att riksdagen antar lagförslagen och avslår samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns sex reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Allmän bakgrund.....	5
Utskottets överväganden.....	8
Allmänna överväganden.....	8
Godmanskapets omfattning.....	9
Skyndsam handläggning.....	10
Den gode mannens lämplighet.....	11
Tystnadsplikt.....	13
Ansvaret för ensamkommande barn.....	14
Reservationer.....	16
1. Godmanskapets omfattning, punkt 1 (m, kd).....	16
2. 24-timmarsfrist, punkt 2 (m, fp, kd, c).....	16
3. Kommunernas beredskap, punkt 3 (c).....	17
4. Utdrag ur belastningsregistret, punkt 4 (m, fp, kd, c).....	17
5. Antal förordnanden, punkt 5 (c).....	18
6. Tystnadsplikt, punkt 6 (m, kd).....	19
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	20
Propositionen.....	20
Följdmotioner.....	20
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	22

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Godmanskapets omfattning

Riksdagen avslår motion 2004/05:L27 yrkande 1.

Reservation 1 (m, kd)

2. 24-timmarsfrist

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L26 yrkande 1 och 2004/05:L27 yrkande 3.

Reservation 2 (m, fp, kd, c)

3. Kommunernas beredskap

Riksdagen avslår motion 2004/05:L28 yrkande 1.

Reservation 3 (c)

4. Utdrag ur belastningsregistret

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:L26 yrkande 2, 2004/05:L27 yrkande 4 och 2004/05:L28 yrkande 2.

Reservation 4 (m, fp, kd, c)

5. Antal förordnanden

Riksdagen avslår motion 2004/05:L28 yrkande 3.

Reservation 5 (c)

6. Tystnadsplikt

Riksdagen avslår motion 2004/05:L27 yrkande 2.

Reservation 6 (m, kd)

7. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a. lag om god man för ensamkommande barn,
 - b. lag om ändring i föräldrabalken,
 - c. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
 - d. lag om ändring i utlänningslagen (1989:529).
- Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:136.

8. Ansvar för ensamkommande barn

Riksdagen avslår motion 2004/05:L26 yrkande 3.

Stockholm den 19 maj 2005

På lagutskottets vägnar

Marianne Carlström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Marianne Carlström (s), Raimo Pärssinen (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Anneli Särnblad (s), Henrik von Sydow (m), Pia Nilsson (s), Johan Löfstrand (s) och Hillevi Engström (m).

Allmän bakgrund

Gällande rätt

Föräldrabalken skiljer mellan två ställföreträdarfunktioner för barn, nämligen vårdnad och förmynderskap. De grundläggande bestämmelserna härom finns i 6 respektive 10–12 kap. föräldrabalken.

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och skall se till att barnet får omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barnets vårdnadshavare svarar även för att barnet får den tillsyn som behövs och skall bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning. Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnaden om ett barn består till dess barnet fyller 18 år eller dessförinnan gifter sig.

Förmyndaren skall förvalta barnets tillgångar och företräda det i angelägenheter som rör tillgångarna. Förmyndaren företräder i övrigt barnet när det inte enligt lag skall göras av någon annan. Förmynderskapet består till dess att barnet fyller 18 år.

Enligt huvudregeln i föräldrabalken står ett barn under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem. Föräldrarna eller den förälder som är barnets vårdnadshavare är normalt också förmyndare för barnet. I vissa fall skall dock en särskilt förordnad vårdnadshavare utses för barnet. Så skall ske om föräldrarna vid utövandet av vårdnaden gör sig skyldiga till missbruk eller försummelse eller i övrigt på ett allvarligt sätt brister i omsorgen om barnet, om barnets föräldrar är döda eller om barnet stadigvarande vistats i ett familjehem och det är uppenbart bäst att denna ordning får bestå och att familjehemsföräldrarna tillerkänns vårdnaden. Den eller de som har förordnats särskilt som vårdnadshavare blir då också förmyndare för barnet. Om särskilda skäl talar för det skall dock någon annan än den särskilt förordnade vårdnadshavaren förordnas till förmyndare.

Kan förmyndare – dvs. i regel föräldrarna – på grund av sjukdom eller av någon annan orsak inte utöva förmynderskapet skall överförmyndaren förordna en god man att i förmyndares ställe vårda barnets angelägenheter. God man skall även förordnas för barnet i vissa särskilda situationer, bl.a. då det är fråga om en rättshandling eller rättegång mellan den underårige och vårdnadshavaren eller om den underårige i annat fall har ett intresse som strider mot vårdnadshavarens.

Bestämmelser om förmynderskap och godmanskap med internationell anknytning finns bl.a. i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. I de i ärendet aktuella delarna rörande förmynderskap utgår 1904 års lag från nationalitetsprincipen – dvs. den stat där den underårige är medborgare är i första hand behörig att anordna förmynderskap.

För avgörande av frågan vem som är vårdnadshavare saknas lagstiftning som motsvarar bestämmelserna i 1904 års lag om förmynderskap i internationella förhållanden. Som huvudregel gäller dock att frågor om vårdnaden bedöms enligt lagen i den stat där barnet senast hade hemvist, förutom i de fall det finns ett vårdnadsavgörande som erkänns här.

För en närmare redogörelse för regelverket på internationell nivå kan hänvisas till utskottets betänkande 1996/97:LU17 och propositionen avsnitt 4.1 och 5.2.

Ensamkommande barn

Av det totala antalet asylsökande som kommer till Sverige varje år är omkring en tredjedel barn. De flesta barnen kommer hit i sällskap med sina föräldrar. Många barn kommer emellertid till Sverige utan föräldrar eller andra förmyndare. Ofta kommer de i sällskap med andra vuxna anhöriga eller tillsammans med syskon. Det förekommer även att barn lämnas efter ankomsten till Sverige. Samtliga dessa barn brukar benämnas ensamkommande barn.

Antalet asylsökande ensamkommande barn har under senare år varierat mellan omkring 350 och 550 barn per år. I början av 1990-talet var antalet ensamkommande barn avsevärt större, som mest omkring 1 500 barn år 1992. De flesta av barnen är i åldern 13–17 år. Omkring hälften av dem bor i s.k. eget boende, dvs. hos släktingar eller andra bekanta. Övriga bereds bostad inom Migrationsverkets barn- och ungdomsenheter.

Ärendet och dess beredning

Reglerna om förmynderskap m.m. i föräldrabalken ändrades på viktiga punkter med verkan fr.o.m. den 1 juli 1995. Ändringarna avsåg framför allt förmyndares, föräldrars och gode mäns förvaltning av egendom samt tillsyn över sådan förvaltning (prop. 1993/94:251, bet. 1994/95:LU3, rskr. 29).

Våren 1997 beslutade riksdagen, med ikraftträdande den 1 juli 1997, vissa ändringar i föräldrabalken och lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Härigenom utökades möjligheterna att i förmyndares ställe förordna god man enligt föräldrabalken för ensamkommande utomnordiska barn (prop. 1996/97:113, bet. LU17, rskr. 244).

I anslutning till det lagstiftningsarbete som föregick 1997 års lagändringar framfördes från skilda håll önskemål om att reglerna om ställföreträdarskap för ensamkommande barn borde ses över i vidare bemärkelse och även innefatta vårdnadsfrågan. I den då aktuella propositionen hänvisade regeringen till att denna fråga skulle behandlas inom ramen för en kommande utvärdering av den reform av förmynderskapslagstiftningen som riksdagen beslutat om hösten 1994 och som trädde i kraft den 1 juli 1995.

I april 2002 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att utvärdera bl.a. 1995 års förmynderskapsreform, Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare (dir. 2002:55). I utredningens uppdrag ingick även att

följa upp 1997 års lagändringar och överväga om det behövdes ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för ensamkommande barn. Utredningen redovisade sitt arbete i denna del i maj 2003 i delbetänkandet (SOU 2003:51) God man för ensamkommande flyktingbarn. Betänkandet har remissbehandlats och ligger till grund för lagförslagen i förevarande proposition.

Regeringen föreslår – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om god man för ensamkommande barn. Propositionen innehåller även förslag till ändringar i föräldrabalken, utlänningslagen (1989:529) och lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. Regeringens förslag finns i bilaga 1 och lagförslagen i bilaga 2.

Propositionen, som bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet, har föranlett tre motioner innehållande sammanlagt tio yrkanden. Förslagen i motionerna finns i bilaga 1.

I ärendet har inkommit en skrivelse från överförmyndaren i Hallsbergs kommun.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Innebörden av den i propositionen föreslagna nya lagen är att ett ensamkommande barn skyndsamt skall kunna förses med en god man som träder i både barnets förmyndares och vårdnadshavares ställe. Lagens tillämpningsområde omfattar dels barn som kommit till Sverige utan sina föräldrar eller annan vuxen person som trätt i föräldrarnas ställe, dels barn som blivit ensamma under sin vistelse här i landet. Beslut om förordnande av god man samt övriga beslut i anledning av godmanskapet skall, enligt lagförslaget, fattas av överförmyndaren i den kommun där barnet vistas efter ansökan av Migrationsverket eller socialnämnden. Överförmyndaren skall även kunna ta upp frågan självmant. Ett godmanskap skall upphöra om det ensamkommande barnets föräldrar förenar sig med barnet i Sverige, om barnet varaktigt lämnat Sverige, om det utses en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet eller om det är uppenbart att det inte längre behövs en god man. När barnet fyller 18 år skall godmanskapet alltid upphöra.

Om barnet beviljas uppehållstillstånd skall en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare enligt föräldrabalken utses för barnet. För att detta skall vara möjligt även i de fall då barnets föräldrar inte är döda föreslås i föräldrabalken en ny grund för ett sådant förordnande, nämligen att barnets föräldrar är varaktigt förhindrade att utöva vårdnaden om barnet. Den nya grunden är tillämplig även i rent nationella förhållanden.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 juli 2005.

Utskottets överväganden

Allmänna överväganden

I de ensamkommande barnens situation ligger att de vid sin ankomst hit saknar föräldrar eller andra för dem kända vuxna företrädare som kan ge dem trygghet, tillvarata deras intressen och hävda deras behov här i landet. Motsvarande gäller för de barn som av någon anledning blivit ensamma efter det att de kommit till Sverige. Barnen är därmed beroende av att det förordnas en ställföreträdare för dem.

Som redovisats inledningsvis infördes år 1997 utökade möjligheter att förordna god man enligt 11 kap. 1 § föräldrabalken för ensamkommande barn. Så sker också regelmässigt när ett sådant barn uppmärksammas av svenska myndigheter. Den gode mannens uppgift är att i förmyndarens ställe vårda barnets angelägenheter. I uppdraget ligger att vårda barnets tillgångar och företräda barnet i angelägenheter som rör tillgångarna. Den gode mannen är däremot förhindrad att fatta beslut i frågor som rör barnets personliga förhållanden, såsom boende, skolgång samt hälso- och sjukvård.

I likhet med regeringen anser utskottet att det är en brist i nuvarande lagstiftning att den gode mannens uppgifter huvudsakligen tar sikte på förmynderskapet och att det inte ges något klart svar på frågan om vem som skall företräda ett ensamkommande barn i spörsmål rörande vårdnaden, frågor som ofta torde vara av större betydelse för det enskilda barnet än frågor som har samband med förmynderskapet. För att den gode mannen på ett fullständigt sätt skall kunna sörja för barnets behov måste denne, enligt utskottets mening, få befogenhet att besluta även om sådant som normalt ankommer på barnets vårdnadshavare att råda över.

Mot den nu angivna bakgrunden välkomnar utskottet den i propositionen föreslagna ordningen med en möjlighet att temporärt, till dess att frågan om uppehållstillstånd prövats, förordna en god man att i både förmyndarens och vårdnadshavarens ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta dess angelägenheter. Om uppehållstillstånd sedan beviljas bör, som regeringen föreslagit, ställföreträdarskapet övergå i en mer permanent ordning genom att en särskilt förordnad vårdnadshavare utses för barnet enligt regleringen i föräldrabalken. Som regeringen funnit bör det nya godmansinstitutet regleras i en särskild lag.

Utskottet hälsar också med tillfredsställelse den föreslagna nya grunden för förordnande av särskild vårdnadshavare enligt föräldrabalken. Förslaget möjliggör inte bara ett förordnande av vårdnadshavare för ensamkommande barn efter det att uppehållstillstånd meddelats, utan tillgodoser även ett klart uttalat behov som nuvarande lagstiftning inte tillgodoser, nämligen att det kan utses vårdnadshavare för barn vars föräldrar försvunnit i en naturkatastrof eller liknande men ännu inte kunnat dödförklaras.

Med det anförda ställer sig utskottet bakom regeringens i propositionen framlagda lagförslag.

Därmed övergår utskottet till att under skilda rubriker behandla de önskemål till framtida ändringar i lagstiftningen som lagts fram i motionerna.

Godmanskapets omfattning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande vari förordas att den gode mannens uppdrag skall förtydligas. Jämför reservation 1 (m, kd).

Propositionen

I förslaget till lag om god man för ensamkommande barn anges att den gode mannens uppgift skall vara att i vårdnadshavares och förmyndares ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta dess angelägenheter (2 § första stycket). Vidare framgår av förslaget till ändringar i utlänningslagen att den gode mannen skall ansöka om uppehållstillstånd för barnet, om detta inte är uppenbart obehövt (11 kap. 1 c §). Regeringen gör därutöver i propositionen vissa vägledande uttalanden rörande uppdragets närmare innebörd.

Motionen

I motion L27 av Inger René m.fl. (m) anføres att begreppet god man har kommit att bli en samlingsbeteckning för vitt skilda verksamheter och med tiden fått en tämligen vag innebörd för allmänheten. Det kan således, menar motionärerna, uppstå frågeställningar om godmanskapets omfattning. Uppdraget bör därför bli föremål för en mer preciserad reglering än vad som föreslås i propositionen. På så sätt skulle uppdraget bli tydligare och därmed mer rättssäkert för de berörda barnen. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen skall återkomma med ett lagförslag i enlighet med det anförda (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

I likhet med regeringen anser utskottet att det inte finns något påtagligt behov av att i lagtexten ytterligare tydliggöra vilka uppgifter den gode mannen närmare bestämt skall ha. Som påpekas i propositionen skulle en sådan precisering vara mindre lämplig, eftersom den kan leda till motsatsslut och därmed verka avhållande på den gode mannens beredskap att handla i en konkret situation. Lika litet som det finns anledning att i föräldrabalken detaljerat räkna upp en vårdnadshavares skyldigheter är det alltså, enligt utskottets mening, behövt att i lagtexten exakt ange vad den gode mannens uppgift skall bestå i.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen skall avslå motion L27 yrkande 1.

Skyndsam handläggning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller dels införande av en 24-timmarsfrist inom vilken ett godmansförordnande skall ske, dels kommunernas beredskap för att ett förordnande kan ske skyndsamt. Jämför reservationerna 2 (m, fp, kd, c) och 3 (c).

Propositionen

I propositionen understryks vikten av att ett ärende om förordnande av god man handläggs skyndsamt. Någon uttrycklig tidsfrist inom vilken ett förordnande skall ske föreslås dock inte. I stället anges i den föreslagna lagtexten att ett förordnande skall ske så snart det är möjligt (3 § andra stycket).

Motionerna

I motion L26 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) yrkas att riksdagen skall besluta om en ändring i 3 § andra stycket den föreslagna lagen om god man för ensamkommande barn så att det uttryckligen framgår att ett förordnande skall ske inom 24 timmar från barnets ankomst (yrkande 1).

Inger René m.fl. (m) anser i motion L27 att tiden mellan barnets ankomst till Sverige och förordnandet av den gode mannen är så pass väsentlig för att barnet skall få ett säkert och humant bemötande att det bör införas en uttrycklig bestämmelse i lagtexten om att förordnandet skall ske inom 24 timmar från barnets ankomst till Sverige. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet härmed (yrkande 3).

Viviann Gerdin m.fl. (c) begär i motion L28 ett tillkännagivande om vikten av att det finns tillräcklig beredskap inom kommunerna för att ensamkommande barn omedelbart kan förSES med en god man när de uppmärksammas (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill för sin del framhålla det angelägna i att ärenden om förordnande av god man för ensamkommande barn handläggs skyndsamt så att ett godmansförordnande kan ske så snart det är möjligt. Att i lagtexten föreskriva en uttrycklig tidsfrist inom vilken ett förordnande skall ske vore dock, som regeringen funnit, en mindre lämplig ordning. En sådan regel skulle rimligen inte kunna vara undantagslös och ett motsvarande syfte kan lika väl tillgodoses genom en allmänt hållen regel om en skyndsam hand-

läggning. Därtill kommer att det inte är uteslutet att det kan förekomma enskilda fall då ett förordnande inom just 24 timmar inte är förenligt med barnets intressen.

Som understryks i propositionen kan det också med olika enkla medel säkerställas att det finns förutsättningar för ett skyndsamt beslutsfattande, exempelvis genom i förväg upprättade förteckningar över personer som förklarat sig vara villiga att stå till förfogande som god man. Redan praktiska rutiner kan således skynda på förfarandet.

I sammanhanget bör vidare påpekas att hänvisningen i 12 § den föreslagna lagen om god man för ensamkommande barn till 19 kap. föräldrabalken medför att det blir möjligt för överförmyndarnämnden att till enskild ledamot, ersättare eller tjänsteman delegera rätten att på nämndens vägnar fatta beslut om utseende av god man. En sådan delegationsmöjlighet kan, menar utskottet, starkt bidra till att ett godmansförordnande kan ske med nödvändig skyndsamhet.

Enligt utskottets mening är det angeläget att regeringen noga följer utvecklingen vad gäller handläggningstiden i ärenden om förordnande av god man för ensamkommande barn i det fortsatta arbetet på området. Skulle det därvid visa sig att det krävs åtgärder för att nedbringa handläggningstiden förutsätter utskottet att regeringen tar initiativ till sådana åtgärder.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L26 yrkande 1 och L27 yrkande 3.

När det så gäller spørsmålet som tas upp i motion L28 yrkande 1, kan utskottet inte se att det föreligger någon som helst motsättning mellan motionärerna och regeringen om vikten av att kommunerna har en god beredskap för att skyndsamt kunna förordna god man för ensamkommande barn. Något uttalande från riksdagens sida i saken kan inte anses påkallat, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandet.

Den gode mannens lämplighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med krav på införande av en möjlighet för överförmyndaren att begära utdrag ur Rikspolisstyrelsens belastningsregister. Riksdagen avslår även ett yrkande med en begäran om ett uttalande från riksdagens sida om att en god man inte samtidigt skall ansvara för alltför många barn. Jämför reservationerna 4 (m, fp, kd, c) och 5 (c).

Bakgrund

Bestämmelser om Rikspolisstyrelsens belastningsregister finns i lagen (1998:620) om belastningsregister. Enligt 6 § skall personuppgifter ur registret lämnas ut om det begärs av bl.a. myndigheter i den utsträckning som

regeringen föreskriver eller för ett särskilt fall ger tillstånd till. Sådana föreskrifter finns i förordningen (1999:1134) om belastningsregister. Det finns i dag ingen möjlighet för överförmyndaren att i ärenden om förordnande av god man begära utdrag ur registret.

Propositionen

I propositionen föreslås att en god man för ensamkommande barn skall uppfylla de krav som ställs på en god man enligt 11 kap. 11 och 12 §§ föräldrabalken. Den gode mannen skall således vara rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig. Därutöver skall överförmyndare, enligt lagförslaget, vid förordnandet fästa särskild vikt vid den utsatta situation som barnet befinner sig i (4 §).

Några ytterligare krav bör inte, anser regeringen, tas in i lagtexten. Enligt vad som anförs i propositionen kan det emellertid skapas förutsättningar för att även på andra sätt säkerställa lämpligheten hos den som utses till god man för ett ensamkommande barn. Sålunda bereds för närvarande inom Regeringskansliet frågan om det bör införas en möjlighet för överförmyndaren att begära utdrag ur belastningsregistret och hur en sådan möjlighet i så fall bör begränsas.

Motionerna

I motion L26 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) begärs ett tillkännagivande om att överförmyndaren bör ges rätt att begära utdrag ur Rikspolisstyrelsens belastningsregister i ärenden om förordnande av god man för ensamkommande barn (yrkande 2).

Motionsyrkanden med motsvarande innebörd finns även i motionerna L27 av Inger René m.fl. (m) (yrkande 4) och L28 av Viviann Gerdin m.fl. (c) (yrkande 2).

I motion L28 understryker vidare Viviann Gerdin m.fl. (c) det angelägna i att det vid förordnandet av en god man beaktas att denne inte samtidigt kommer att ansvara för fler barn än vad som är lämpligt med tanke på den extra uppmärksamhet som barnen kräver. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Som redovisats bereds för närvarande inom Regeringskansliet frågan om införande av en möjlighet för överförmyndaren att i ärenden om förordnande av god man för ensamkommande barn begära utdrag ur belastningsregistret. Enligt vad utskottet har erfarit bedrivs arbetet med den inriktningen att en sådan möjlighet skall införas och att erforderliga förordningsändringar skall kunna beslutas i samband med att den nu föreslagna lagstiftningen träder i kraft. Utskottet ser med tillfredsställelse på detta arbete, som

ligger helt i linje med motionsönskemålen. Någon riksdagens åtgärd är således inte påkallad med anledning av motionerna L26 yrkande 2, L27 yrkande 4 och L28 yrkande 2, som därför bör avslås.

När det sedan gäller den frågeställning som tas upp i motion L28 yrkande 3 erinrar utskottet om att regeringen i propositionen framhållit att det vid den lämplighetsprövning som i dag sker vid förordnande av god man – och som skall ske även i fråga om gode män för ensamkommande barn – ankommer på överförmyndaren att se till att den som förordnas verkligen har förutsättningar att klara av uppdraget. En mycket viktig omständighet att beakta därvid är, anförs det i propositionen, om den som skall utses redan har så många uppdrag att han eller hon skulle få svårt att sköta även det nya uppdraget. Om så är fallet bör vederbörande givetvis inte förordnas.

Utskottet har för sin del ingen annan uppfattning än vad regeringen givit uttryck för i motionsspörsmålet och kan inte heller finna annat än att motionärerna är väl tillgodosedda genom nu redovisade uttalanden. Motion L28 yrkande 3 bör därför avslås.

Tystnadsplikt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om införande av tystnadsplikt för den gode mannen. Jämför reservation 6 (m, kd).

Propositionen

I propositionen gör regeringen bedömningen att det inte bör införas bestämmelser om tystnadsplikt för en god man för ensamkommande barn.

Motionerna

I motion L27 av Inger René m.fl. (m) anförs att införandet av en tystnadsplikt för den gode mannen starkt skulle bidra till att skapa en förtroende-full relation mellan den gode mannen och barnet. Utan ett sådant förtroende finns risken, menar motionärerna, att uppgifter som har betydelse i asylutredningsprocessen inte kommer fram. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall återkomma med ett lagförslag om tystnadsplikt för den gode mannen (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att ett förordnande som god man enligt föräldrabalken för närvarande inte innebär att den gode mannen – trots sina känsliga uppgifter – omfattas av någon tystnadsplikt. Det är också att märka att den gode mannen träder i stället för barnets föräldrar, som i denna egenskap inte heller dessa omfattas av någon tystnadsplikt. Som framhållits av reger-

ingen bör den nya regleringen om företrädare för ensamkommande barn så långt som möjligt bygga på och ansluta till föräldrabalkens ställföreträdarformer. Något bärkraftigt skäl att i fråga om tystnadsplikt avvika härifrån har inte framkommit.

Mot den nu angivna bakgrunden bör det således inte införas några särskilda regler om tystnadsplikt för den som utses att vara god man för ensamkommande barn. Utskottet vill dock, i likhet med regeringen, understryka att det i uppdragets natur givetvis ligger att den gode mannen inte bör föra vidare något som barnet har berättat i förtroende eller föra vidare känslig information som kan skada barnet.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L27 yrkande 2.

Ansvaret för ensamkommande barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller vem – staten eller kommunerna – som skall ha ansvaret för de ensamkommande barnen.

Bakgrund

Ansvaret för mottagandet av asylsökande i Sverige ligger i dag i huvudsak på staten enligt vad som följer av lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Vad gäller asylsökande ensamkommande barn är ansvaret delat mellan Migrationsverket och kommunerna.

I februari 2002 gav regeringen Migrationsverket och Socialstyrelsen i uppdrag att lägga fram förslag i syfte att förbättra mottagandet av de ensamkommande barnen. Uppdraget redovisades i juni 2002 i en rapport till regeringen. En interdepartemental arbetsgrupp inom Regeringskansliet har därefter ansvarat för beredningen av frågan om vem som fortsättningsvis skall ansvara för mottagandet av de ensamkommande barnen. Arbetsgruppen har i departementspromemorian (Ds 2004:54) Mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn) föreslagit bl.a. att Migrationsverket skall ha det övergripande ansvaret för barnens boende, men att avtalskommuner huvudsakligen skall anordna och ansvara för boendet. Det reella mottagandet av barnen föreslås därmed överföras till de kommuner som tecknar avtal med Migrationsverket, medan verket behåller huvudansvaret för mottagandet. Promemorian har remissbehandlats och en proposition i ämnet har avisierats till september 2005.

Motionen

I motion L26 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) framhålls att socialtjänsten och inte Migrationsverket bör ha det entydiga ansvaret för de ensamkommande barnen redan vid ankomsten till Sverige. Barnen måste, anför det, få bästa möjliga omhändertagande i form av boende och särskilt stöd. Vidare bör socialtjänsten på ett mycket tidigt stadium ta ställning till om barnet bör ges en familjehemsplacering. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Utskottet erinrar om att motionsspörsmålet har övervägts av socialförsäkringsutskottet vid ett flertal tillfällen under senare år. Sålunda beslutade riksdagen hösten 2003 ett tillkännagivande som gick ut på att regeringen skulle återkomma med förslag med den innebörden att Migrationsverket endast skall ha ansvar för att utreda de ensamkommande barnens asylskäl samt att socialtjänsten både skall ha ansvar för att ge de ensamkommande barnen boende och stöd redan vid ankomsten och på ett tidigt stadium ta ställning till om barnet skall ges en familjehemsplacering (bet. 2003/04: SfU2, rskr. 86).

Socialförsäkringsutskottet ansåg vidare hösten 2004 att det snarast borde slås fast att det i första hand är kommunerna som under beaktande av finansieringsprincipen skall ha det entydiga ansvaret för mottagandet av de ensamkommande barnen. Riksdagen hade ingen annan uppfattning (bet. 2004/05:SfU2, rskr. 79).

Senast behandlades frågan i april 2005 i det av riksdagen godkända betänkandet 2004/05:SfU10. Socialförsäkringsutskottet hade därvid visserligen förståelse för frågans komplexitet men ansåg att det var olyckligt att det tagit så lång tid att lägga fram förslag för riksdagen. Utskottet förutsatte dock att regeringen utan dröjsmål skulle förelägga riksdagen en proposition om ensamkommande barn. Med det anförda avstyrkte utskottet då aktuella motionsyrkanden.

Lagutskottet har från sina utgångspunkter ingen annan uppfattning i motionsspörsmålet än vad socialförsäkringsutskottet nyligen har givit uttryck för. Den till september 2005 aviserade propositionen bör således avvaktas.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L26 yrkande 3.

Reservationer

1. Godmanskapets omfattning, punkt 1 (m, kd)

av Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Henrik von Sydow (m) och Hillevi Engström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L27 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi kan konstatera att det redan i dag finns ett flertal rättsliga institut som benämns god man. Begreppet god man har således kommit att bli en samlingsbeteckning för vitt skilda verksamheter och med tiden fått en tämligen vag innebörd för allmänheten. Det kan därför uppstå frågeställningar om uppdragets omfattning, något regeringen synes vara medveten om eftersom man bemödat sig om att i propositionen beskriva den gode mannens uppgifter och ansvarsområden. För att undvika att olika gode män gör olika bedömningar vad gäller uppdragets innebörd anser vi att denna bör preciseras ytterligare i lagtexten. På så sätt skulle uppdraget bli tydligare och mer rättssäkert för de berörda barnen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet härmed.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L27 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

2. 24-timmarsfrist, punkt 2 (m, fp, kd, c)

av Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Henrik von Sydow (m) och Hillevi Engström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L27 yrkande 3 och bifaller delvis motion 2004/05:L26 yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är tidsaspekten väsentlig för de ensamkommande barnens möjligheter att få ett säkert och humant mottagande i Sverige och för att relevanta ansökningsförfaranden snabbt kan inledas. Tidsspillan i detta avseende är alltid till men för barnet. I lagtexten bör därför införas en uttrycklig tidsfrist som innebär att ett förordnande av god man skall ske senast 24 timmar efter barnets ankomst till Sverige. Regeringen bör återkomma med ett lagförslag med denna innebörd.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L27 yrkande 3 och med delvis bifall till motion L26 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Kommunernas beredskap, punkt 3 (c)

av Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L28 yrkande 1.

Ställningstagande

Det är enligt min mening angeläget att ett ensamkommande barn inte är utan en vuxen person som tar till vara barnets intressen. Propositionen skulle ha kunnat vara tydligare på denna punkt. För att ett förordnande skall kunna ske omedelbart efter det att ett ensamkommande barn uppmärksammas krävs att det finns en beredskap för detta hos kommunerna. Det bör ankomma på regeringen att på lämpligt sätt verka härför.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L28 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Utdrag ur belastningsregistret, punkt 4 (m, fp, kd, c)

av Jan Ertsborn (fp), Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Henrik von Sydow (m) och Hillevi Engström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:L26 yrkande 2, 2004/05:L27 yrkande 4 och 2004/05:L28 yrkande 2.

Ställningstagande

Ensamkommande barn lever under mycket speciella omständigheter och är också särskilt utsatta. Inte minst de försvinnanden som Sverige tidigare har kritiserats för vittnar, menar vi, om barnens synnerligen skyddslösa position. Det måste därför ställas höga krav på den som förordnas som god man för ett ensamkommande barn. Vi anser att det skall göras en kontroll av den tilltänkte gode mannen i Rikspolisstyrelsens belastningsregister innan ett förordnande sker. Nu pågående beredningsarbete, som enligt vår mening redan borde ha varit klart, bör intensifieras. Regeringen bör genast vidta erforderliga åtgärder så att det senast vid lagstiftningens ikraftträdande föreligger möjligheter för överförmyndaren att kontrollera tilltänkta gode män i belastningsregistret.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L26 yrkande 2, L27 yrkande 4 och L28 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

5. Antal förordnanden, punkt 5 (c)

av Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L28 yrkande 3.

Ställningstagande

Ensamkommande barn har en särskilt utsatt situation. Stora krav kommer således att ställas på den gode mannen. När lämpligheten av den gode manen provas måste, enligt min mening, särskilt uppmärksammas att denne inte samtidigt skall ansvara för fler ensamkommande barn än som är lämpligt med tanke på den extra uppmärksamhet som uppdraget kommer att kräva. Det får ankomma på regeringen att vidta erforderliga åtgärder för att säkerställa att en sådan prövning sker vid lämplighetsbedömningen av den gode mannen.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L28 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

6. Tystnadsplikt, punkt 6 (m, kd)

av Yvonne Andersson (kd), Bertil Kjellberg (m), Henrik von Sydow (m) och Hillevi Engström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:L27 yrkande 2.

Ställningstagande

Lagförslaget innehåller inga bestämmelser om tystnadsplikt för den gode mannen. Detta är enligt vår mening beklagligt, särskilt mot bakgrund av att övriga som är inblandade i asylprocessen är belagda med tystnadsplikt. Även om en förälder till ett asylsökande barn inte har tystnadsplikt så bör en god man ha det. Den gode mannen intar visserligen ställning av vårdnadshavare för barnet. De facto kan denne dock vara en myndighetsperson. Vi anser, i likhet med flera remissinstanser, att införandet av en tystnadsplikt starkt skulle bidra till att skapa en förtroendefull relation mellan den gode mannen och barnet. Utan ett sådant förtroende finns risk för att uppgifter som har betydelse i asylutredningen inte kommer fram. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag med den nu angivna inriktningen.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L27 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2004/05:136 Stärkt skydd för ensamkommande barn:

Riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om god man för ensamkommande barn,
2. lag om ändring i föräldrabalken,
3. lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap,
4. lag om ändring i utlänningslagen (1989:529).

Följdmotioner

2004/05:L26 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

1. Riksdagen beslutar om ändring av den av regeringen föreslagna lydelsen i 3 § andra stycket förslag till lag om god man för ensamkommande barn så att det framgår att förordnandet av god man skall ske inom 24 timmar från barnets ankomst.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anför om överförmyndarens rätt att begära utdrag ur Rikspolisstyrelsens belastningsregister i samband med att en person förordnas till god man för ett ensamkommande eller ensamt barn.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anför om ansvaret för mottagandet av de ensamkommande barnen.

2004/05:L27 av Inger René m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anför om reglering av godmanskapets omfattning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anför om gode mannens tystnadsplikt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anför om tidsfrist för förordnande av god man för ensamkommande barn.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anför om kontroll av god man innan hon eller han förordnas.

2004/05:L28 av Viviann Gerdin m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i moti-
onen anförs om att det måste finnas tillräcklig beredskap för att
ensamkommande barn omedelbart skall förses med en god man när
de uppmärksammas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att den som förordnar en god man skall kunna begära
utdrag ur Rikspolisstyrelsens belastningsregister.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motio-
nen anförs om att en god man inte skall ansvara samtidigt för fler
ensamkommande barn än som anses lämpligt med tanke på den extra
uppmärksamhet de ensamkommande barnen kräver.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om god man för ensamkommande barn

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om god man i vissa fall för den som är under 18 år och som är utländsk medborgare eller statslös.

Om företrädare i andra fall för underåriga utländska medborgare finns bestämmelser i 4 kap. 3 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

När en god man skall förordnas

2 § Om barnet vid ankomsten till Sverige är skilt från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, skall överförmyndaren förordna en god man att i vårdnadshavares och förmyndares ställe ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta dess angelägenheter.

God man skall också förordnas, om barnets föräldrar eller en annan vuxen person, som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe, efter barnets ankomst till Sverige men innan barnet har fått uppehållstillstånd här på grund av dödsfall eller sjukdom eller av någon annan orsak upphör att kunna utöva förmynderskapet eller vårdnaden.

God man skall inte förordnas, om det är uppenbart obehövt.

3 § Ansökan om god man får göras av Migrationsverket och av socialnämnden i den kommun där barnet vistas. Överförmyndaren får också självständigt ta upp frågan.

God man skall förordnas så snart det är möjligt.

I ett ärende om förordnande av god man skall överförmyndaren ge barnet tillfälle att yttra sig, om det kan ske.

Vem som kan utses till god man

4 § I fråga om vem som kan utses till god man tillämpas 11 kap. 12 och 13 §§ föräldrabalken. Vid bedömningen av om den som utses är lämplig för uppdraget skall överförmyndaren fästa särskild vikt vid den utsatta situation som barnet befinner sig i.

När godmanskapet upphör

5 § Ett godmanskap skall upphöra

1. om någon av barnets föräldrar eller någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe anländer till Sverige och är i stånd att utöva förmynderskapet och vårdnaden,
2. om barnet varaktigt lämnar Sverige,
3. om en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken utses för barnet,
4. om det är uppenbart att god man av någon annan anledning inte längre behövs.

Överförmyndaren beslutar om upphörande av godmanskapet.

När barnet fyller 18 år upphör godmanskapet utan särskilt beslut.

6 § En god man har rätt att på begäran bli entledigad från sitt uppdrag. Skall godmanskapet fortsätta, är den gode mannen dock skyldig att kvarstå till dess en ny god man har utsetts.

En god man som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som kommer på ekonomiskt obestånd och på grund av detta är olämplig för uppdraget eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget skall entledigas.

Överförmyndaren beslutar om entledigande. Uppkommer en fråga om att entlediga den gode mannen enligt andra stycket och kan slutligt beslut inte ges omedelbart, får överförmyndaren besluta att den gode mannen skall skiljas från sitt uppdrag för tiden till dess ärendet avgörs, om dröjsmål skulle innebära fara för barnet.

7 § Ansökan om upphörande av godmanskap eller entledigande av en god man får göras av barnets föräldrar eller någon annan vuxen person som får anses ha trätt i föräldrarnas ställe samt av den gode mannen. Överförmyndaren får också självständigt ta upp frågan.

Överförmyndaren skall ge barnet tillfälle att yttra sig, om det kan ske och det inte är obehövt.

8 § Dör en god man, skall den som har boet i sin vård utan dröjsmål anmäla förhållandet till den överförmyndare som har tillsyn över godmanskapet.

9 § Innan överförmyndaren förordnar någon till god man eller entledigar någon från ett sådant uppdrag, skall han eller hon ges tillfälle att yttra sig. Är det fråga om beslut enligt 6 § andra stycket, skall den gode mannen ges tillfälle att yttra sig, om det inte är fara i dröjsmål.

När ansökan om särskilt förordnad vårdnadshavare skall göras

10 § Beviljas barnet uppehållstillstånd, skall socialnämnden i den kommun där barnet vistas hos rätten väcka talan om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken, om inte särskilda skäl talar emot det. Överförmyndaren skall underrätta socialnämnden om att förutsättningar för en sådan talan eller anmälan föreligger.

Behörig överförmyndare

11 § I fråga om behörig överförmyndare enligt denna lag finns bestämmelser i 11 kap. 25 § föräldrabalken.

Allmänna bestämmelser, tillsyn m.m.

12 § I frågor om god man enligt denna lag tillämpas 11 kap. 14 § samt 12, 14, 16 och 19–21 kap. föräldrabalken.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.
 2. Den som vid utgången av juni 2005 var förordnad som tillfällig förmyndare eller som god man med stöd av 4 kap. 3 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap för ett barn som omfattas av denna lag skall anses som god man enligt denna lag.

2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs i fråga om föräldrabalken¹

dels att 6 kap. 13 och 17 §§, 11 kap. 1 och 25 §§ samt 16 kap. 2 § skall ha följande lydelse,

dels att det i balken skall införas en ny paragraf, 6 kap. 8 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

8 a §

Står barnet under båda föräldrarnas vårdnad och är en av dem varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden, skall rätten anförtro vårdnaden åt den andra föräldern ensam. Om hindret gäller båda föräldrarna, skall rätten flytta över vårdnaden till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Står barnet under endast en förälders vårdnad och är denne varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden, skall rätten flytta över vårdnaden till den andra föräldern eller, om det är lämpligare, till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare.

Frågor om ändring i vårdnaden enligt denna paragraf prövas på talan av socialnämnden eller, utan särskilt yrkande, i mål om äktenskapsskillnad mellan föräldrarna eller i andra mål enligt 5 §.

13 §

Står barnet under vårdnad av två vårdnadshavare, skall vad som sägs i 11 eller 12 § gälla dem tillsammans.

Är en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte utan olägenhet kan uppskjutas, bestämmer den andre ensam. Denne får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

I 8 a § finns bestämmelser om ändring i vårdnaden när den ena

¹ Balken omtryckt 1995:974.

föräldern är varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden.

17 §²

Frågor om vårdnad, boende eller umgänge tas upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Sådana frågor kan tas upp även i samband med äktenskapsmål. Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågorna upp av Stockholms tingsrätt.

Frågor om vårdnad som avses i 4, 5, 7, 8 och 10 §§ samt 10 b § andra stycket samt frågor om boende och umgänge handläggs i den ordning som är föreskriven för tvistemål. Frågan om fördelning av resekostnader enligt 15 b § skall anses som en del av frågan om umgänge. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och är föräldrarna överens i saken, får de väcka talan genom gemensam ansökan.

Frågor om vårdnad som avses i 4, 5, 7–8 a och 10 §§ samt 10 b § andra stycket samt frågor om boende och umgänge handläggs i den ordning som är föreskriven för tvistemål. Frågan om fördelning av resekostnader enligt 15 b § skall anses som en del av frågan om umgänge. Står barnet under vårdnad av båda föräldrarna eller en av dem och är föräldrarna överens i saken, får de väcka talan genom gemensam ansökan.

Övriga frågor om vårdnad handläggs i den ordning som gäller för domstolsärenden.

I mål om vårdnad och boende kan underhållsbidrag för barnet yrkas utan stämning.

11 kap.

1 §

Kan en förmyndare på grund av sjukdom eller av någon annan orsak inte utöva förmyndarskapet eller blir förmyndaren enligt 10 kap. 17 § skild från utövningen av det, skall överförmyndaren förordna god man att i förmyndarens ställe vårda den underåriges angelägenheter.

När rätten enligt 10 kap. 17 § skiljer en förmyndare från utövningen av förmyndarskapet får rätten förordna god man enligt första stycket.

Om god man för underåriga utländska medborgare och underåriga statslösa personer finns bestämmelser i 4 kap. 3 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap samt i lagen (2005:000) om god man för ensamkommande barn.

25 §³

Behörig domstol i frågor som gäller godmanskap enligt 4 § eller förvalterskap är tingsrätten i den ort där den enskilde har sitt hemvist eller, om han eller hon inte har hemvist i Sverige, Stockholms tingsrätt.

² Senaste lydelse 2000:174.

³ Senaste lydelse 1997:353.

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ samt förvaltare är överförmyndaren för den kommun där den enskilde har sitt hemvist.

Har den enskilde inte hemvist i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare i frågor om godmanskap som tas upp med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. I andra fall då den enskilde inte har hemvist i Sverige är överförmyndaren för Stockholms kommun behörig överförmyndare.

Har den enskilde inte hemvist i Sverige, är överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas behörig överförmyndare i frågor om godmanskap som tas upp med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. *Detsamma gäller frågor om godmanskap som tas upp med stöd av lagen (2005:000) om god man för ensamkommande barn.* I andra fall då den enskilde inte har hemvist i Sverige är överförmyndaren för Stockholms kommun behörig överförmyndare.

16 kap.

2 §⁴

Tillsynen utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare har sitt hemvist.

Om god man har förordnats enligt 11 kap. 3 § vid utredning av ett dödsbo, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den avlidne hade sitt hemvist. Är det i övrigt fråga om godmanskap enligt 11 kap. 3 §, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den gode mannen har sitt hemvist.

Om en underårig inte har hemvist i Sverige och en god man har förordnats för den underårige med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den underårige vistas.

Om en underårig inte har hemvist i Sverige och en god man har förordnats för den underårige med stöd av 4 kap. 3 § andra stycket lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den underårige vistas. *Detsamma gäller om en god man har förordnats enligt lagen (2005:000) om god man för ensamkommande barn.*

Om behörig överförmyndare enligt första–tredje styckena inte finns, utövas tillsynen av överförmyndaren för Stockholm.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

⁴ Senaste lydelse 1997:353.

2. Den som vid utgången av juni 2005 var utsedd till särskilt förordnad vårdnadshavare för ett barn som omfattas av lagen (2005:000) om god man för ensamkommande barn skall även anses vara förmyndare för barnet.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 3 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

3 §²

Skall förmynderskap för en underårig som vistas här i landet inte anordnas enligt svensk lag eller är det ännu inte utrett om det skall ske, får rätten ändå, om den underåriges angelägenheter kräver omedelbar vård, förordna förmyndare enligt svensk lag för tiden intill dess att förmynderskap har anordnats i enlighet med lagen i den andra staten eller förmyndare blivit utsedd av rätten genom slutligt beslut.

Är förmynderskap anordnat enligt lagen i en annan stat, får god man förordnas enligt 11 kap. 1 § första stycket föräldrabalken. I trängande fall får god man förordnas även enligt 11 kap. 2 § föräldrabalken.

Om den underårige omfattas av lagen (2005:000) om god man för ensamkommande barn, gäller i stället den lagen. När en särskilt förordnad vårdnadshavare enligt föräldrabalken har utsetts för en sådan underårig, tillämpas svensk lag i frågor rörande förmynderskapet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1971:797.

² Senaste lydelse 1997:352.

4 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (1989:529)

Härigenom föreskrivs i fråga om utlänningslagen (1989:529)¹
dels att 11 kap. 1 b § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 kap. 1 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Den som är förordnad som offentligt biträde för en utlänning under 18 år som saknar vårdnadshavare här i landet är utan särskilt förordnande barnets ställföreträdare i det ärende som förordnandet avser.

Föreslagen lydelse

11 kap.

1 b §²

Den som är förordnad som offentligt biträde för en utlänning under 18 år som saknar vårdnadshavare här i landet är utan särskilt förordnande barnets ställföreträdare i det ärende som förordnandet avser. *Detta gäller dock inte om det finns en god man för barnet enligt lagen (2005:000) om god man för ensamkommande barn.*

1 c §

Den som är förordnad som god man enligt lagen (2005:000) om god man för ensamkommande barn för en utlänning under 18 år skall ansöka om uppehållstillstånd för barnet, om detta inte är uppenbart obehövligt. Om en sådan god man inte är förordnad, gäller vad som nu sagts i stället den som är förordnad som offentligt biträde för utlänningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

¹ Lagen omtryckt 1994:515.

² Senaste lydelse 1996:1379.